

/ М.І. Сивульній // Фінанси України. – 2009. – №7. – С.3–19.

4. “Тінь” над українською економікою збільшилася // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2009/08/3/202428/>.

5. Ватаманюк О. Хроніки кризи (зима 2008–2009 років) / О.Ватаманюк // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип.19. – С.7–15.

6. Українці зрозуміють, якщо Тимошенко звільнять за ріст цін // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2008/09/11/3554626/>.

7. Версаль Н.І. Проблемні банки в Україні: наслідки банківської кризи 2008–2009 рр. та ефективність відновлення їх функціонування / Н.І. Версаль, А.Г. Бондар // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_9.pdf.

8. Річний звіт Національного банку України за 2008 рік / За ред. А.В. Шаповалова. – К.: Департамент статистики та звітності НБУ, 2008. – 204 с.

9. Річний звіт Національного банку України за 2009 рік / За ред. А.В. Шаповалова. – К.: Департамент статистики та звітності НБУ, 2009. – 202 с.

10. Петрик О. Фінансова криза в Україні та заходи щодо її подолання / О.Петрик // Вісник НБУ. – 2009. – №8. – С.4–10.

11. Хамлетс В. Уряд націоналізував перші три банки / В.Хамлетс // Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2009/06/11/196052/>.

12. Крупка М.І. Банківська система / М.І. Крупка. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 554 с.

References

1. Shvayka M.A. Bankiv's'ka sistema Ukrayiny: problemy stanovlennya i udoskonalennya / M.A. Shvayka. – K.: Vyd. KMU, 2010. – 760 s.

2. Hres'ko D.S. Finansovo–ekonomichna kryza 2008–2009 roku v Ukrayini / D.S. Hres'ko [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=22286>.

3. Syvul'nyy M.I. Natsional'ni osoblyvosti finansovoyi kryzy / M.I. Syvul'nyy // Finansy Ukrayiny. – 2009. – №7. – С.3–19.

4. “Tin” nad ukraiyins'koyu ekonomikoyu zbil'shlyasya // Ekonomichna pravda [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/news/2009/08/3/202428/>.

5. Vatamanyuk O. Khroniky kryzy (zyma 2008–2009 rokiv) / O.Vatamanyuk // Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukrayini. – 2009. – Vyp.19. – С.7–15.

6. Ukrayintsi zrozumiut', yakshcho Tymoshenko zvil'nyat' za rist tsin // Ukrayins'ka pravda [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/news/2008/09/11/3554626/>.

7. Versal' N.I. Problemnii banky v Ukrayini: naslidky bankiv's'koyi kryzy 2008–2009 rr. ta efektyvnist' vidnovlennya yikh funktsionuvannya / N.I. Versal', A.H. Bondar // Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi. – 2013. – №1 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_9.pdf.

8. Richnyy zvit Natsional'noho banku Ukrayiny za 2008 rik / Za red. A.V. Shapovalova. – K.: Departament statystyky ta zvitnosti NBU, 2008. – 204 s.

9. Richnyy zvit Natsional'noho banku Ukrayiny za 2009 rik / Za red. A.V. Shapovalova. – K.: Departament statystyky ta zvitnosti NBU, 2009. – 202 s.

10. Petryk O. Finansova kryza v Ukrayini ta zakhody shchodo yiyi podolannya / O.Petryk // Visnyk NBU. – 2009. – №8. – С.4–10.

11. Khamlets V. Uryad natsionalizuvav pershi try banky / V.Khamlets // Ekonomichna pravda [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/publications/2009/06/11/196052/>.

12. Krupka M.I. Bankiv's'ka sistema / M.I. Krupka. – L'viv: LNU im. Ivana Franka, 2013. – 554 s.

Reznik I. S., postgraduate student, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kiev), lexx2009@ukr.net

The development of the banking system of Ukraine during the economic crisis of 2008–2009

The purposes of article are reconstruction and comparison of the development of Ukrainian banking system in 2008–2009 and analysis of influence on it of global financial crisis. The aspects explored are the reasons of emergence of crisis, its consequences for banking system, economy and population, anti-recessionary measures of banks and government. When writing the article the author used the following scientific methods: analysis, synthesis, deduction, induction.

The author concluded that the crisis of 2008–2009 was caused equally by the influence of global financial crisis and the presence of systemic problems in the Ukrainian economy, and developed against the backdrop of worsening of global financial conjuncture. It had a devastating impact on Ukrainian economy, dealt a heavy blow to banking system, caused the reduction of GDP growth and a significant decrease in the real income of the population. The author paid special attention to anti-recessionary measures of NBU and government, that caused dissatisfaction of society and criticism of experts. Research provides valuable information which will help to overcome similar crises in the future.

Keywords: history of Ukraine, the banking system, the National Bank of Ukraine, commercial bank.

Reznik I. S., аспирант, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), lexx2009@ukr.net

Развитие банковской системы Украины в условиях финансово-экономического кризиса 2008–2009 гг.

Целью статьи является реконструкция процесса развития отечественной банковской системы в 2008–2009 гг. и анализ влияния на нее мирового финансово-экономического кризиса. Исследуются следующие аспекты проблемы: причины возникновения кризиса, его последствия для банковской системы, экономики и населения, антикризисные меры банков и правительства. При написании статьи использовались следующие методы научного познания: анализ, синтез, сравнение, дедукции, индукции.

Автор пришел к выводу, что финансово-экономический кризис 2008–2009 гг. в равной степени был вызван как влиянием глобального финансового кризиса, так и наличием системных проблем в украинской экономике, и развивался на фоне ухудшения мировой финансовой конъюнктуры. Он оказал разрушительное воздействие на экономику Украины, нанес тяжелый удар банковской системе, вызвал уменьшение темпов роста ВВП и значительное снижение реальных доходов населения. Особое внимание автор уделил антикризисным мерам НБУ и правительства, которые вызвали недовольство общества и критику экспертов. Исследование предоставляет ценную информацию, которая поможет преодолеть подобные кризисы в будущем.

Ключевые слова: история Украины, банковская система, Национальный банк Украины, коммерческие банки.

* * *

УДК 94 (477.85)

Земзюліна Н. І.

доктор історичних наук, професор кафедри
всесвітньої історії Інституту історії і філософії,
Черкаський національний університет
ім. Богдана Хмельницького
(Україна, Черкаси), aklatan_z@mail.ru

МІЖНАРОДНЕ КООПЕРАТИВНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: УСТАНОВЧІ, ЮРИДИЧНІ, ТА ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ

В статті викладено засадничі принципи міжнародного кооперативного руху, що почав активно формуватись в Європі з середини XIX ст. Показано процес перетворення його в дієву економічну та соціальну структуру, прослідковано взаємозв'язок з іншими міжнародними організаціями та конкретні пропозиції, що виходили з їх співпраці. Вказано на національні особливості кооперації, мотиваційні фактори, що її визначали та цілі, які вона мала реалізувати. Визначена роль громади в процесі економічної самоорганізації, її правовий статус, активізацію політичних партій в можливості використання електорального потенціалу кооперації. Зазначена роль виробничої кооперації в становленні міжнародного кооперативного руху, її зацікавленість в об'єднанні національних кооперативних союзів для боротьби з монополіями.

Ключові слова: МКА, виробнича кооперація, міжнародні контакти, економічні права, “кооперативні біржі”.

За новітніх умов спостерігається обґрунтоване зростання уваги до потенціалу кооперації у вирішенні комплексу соціальних та економічних проблем, породжених ринковими трансформаціями останніх років. За сучасними підрахунками, у світі діє близько 1 мільйона кооперативних організацій, понад 120 видів, що об'єднують біля 760 млн. осіб, безпосередньо Міжнародний Кооперативний Альянс (МКА) охоплює понад 45 мільйонів кооператорів, переважно голови родин [1]. Для співпраці ж як відомо, потрібне об'єднання зусиль, та засобів тих, хто хоче співпрацювати. Більше ніж півторастолітній досвід кооперації різних народів та держав доводить, що

Збірник наукових праць “Гілея: науковий вісник”

кооперація – важливий та необхідний компонент не лише ринкових відносин, а й громадянського суспільства.

Мета публікації полягає в тому, щоб показати загальні тенденції становлення міжнародного кооперативного руху. Розкрити процес створення міжнародних організацій, що сприяли консолідації різних видів кооперативів, формуванню особливого сегменту ринкової економіки та основ соціальної активності та економічної свободи населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій достатньо різноманітний, як за змістом так і за формою. Особливий інтерес становлять дослідження засновників міжнародної кооперації та документальні матеріали в яких відображено сам процес створення МКА, наслідки для економіки, правові та соціальні зміни в громадських об'єднаннях, якими були кооперативні союзи [2].

Основу джерельної бази статті складають “Internationale Handwörterbuchdes Genossenschaftswesens” (Міжнародний кооперативний словник), що вийшов з друку в трьох томах за редактуванням проф. Тотоміянца в Берліні, а також “Internationale Statistikder Genossenschaften”, prof. Ihring (Міжнародна кооперативна статистика, за ред. проф. Ірінга, Угорщина). Важливими джерелами є також “Додаток до звіту по країнах, що входять до Міжнародного Кооперативного Союзу” та робота Watkins W.P. International Cooperative Alliance 1895-1970, в якій досить ґрунтовно охарактеризовано процес оформлення світової кооперації в єдину міжнародну економічну структуру.

Ініціативу в практичному здійсненні ідей міжнародного кооперативного співробітництва взяли на себе англійські кооператори в кінці XIX ст. У 1889 р. генеральний секретар кооперативного союзу Великобританії християнський соціаліст Вансітарт Ніл створив ініціативний комітет з організації Міжнародного союзу друзів кооперативного виробництва. Комітет звернувся з відозвою до кооперативних спілок різних країн заснувати міжнародний кооперативний центр із штаб-квартирою в Лондоні. В. Ніл і його прихильники ставили собі за мету створити таке міжнародне кооперативне об'єднання, яке сприяло б в першу чергу створення у всіх країнах виробничих кооперативів [2].

Християнські соціалісти кінця XIX ст. вбачали у розвитку цього виду кооперації шлях вирішення соціальних проблем суспільства, можливість усунення протиріч між працею і капіталом, можливість залучити робітників не лише до участі в формуванні капіталу, а й в управлінні підприємствами. Вони сподівалися, що робітники, ставши акціонерами, зможуть користуватися прибутками на рівні з підприємцями і тим самим будуть ліквідовані протиріччя між працею і капіталом. Праві соціалісти закликали залучити робітників до участі в роботі і управлінні, у споживчих кооперативах, які здійснювали виробничу діяльність. Але підтримки у членівспоживчоїкооперації вони не знайшли, що стало головною причиною затримки у створенні МКА [3].

Спроби створити міжнародну кооперативну організацію мали місце ще в 1892 р. на міжнародній конференції друзів кооперативного виробництва в Лондоні. На ній було розглянуто і схвалено статут

майбутнього міжнародного об'єднання, прийнято рішення про скликання першого конгресу у 1893 р., також утворено тимчасовий комітет на чолі з Генріхом Вольфом (прихильником кредитної і сільськогосподарської кооперації). Він звернувся із закликом до кооперативних організацій різних видів взяти участь у міжнародному конгресі. Але спроба скликати перший конгрес МКА в 1893 р. не вдалася через малу чисельність його учасників і відсутність згоди з ключових питань кооперативного будівництва [4].

Перший установчий міжнародний конгрес відкрився 19 серпня 1895 р. у Лондоні. Уйогороботі взяли участь 207 делегатів кооперативних організацій від Австралії, Австро-Угорщини, Англії, Бельгії, Голландії, Данії, Італії, Сербії, США, Франції, Швейцарії та спостерігачі від ряду країн. У той час в Росії ще не було центрального органу кооператорів, який міг би стати членом МКА, тому її на конгресі представляв спостерігач. Порядок денний складався з п'яти питань: 1) Статут Міжнародного кооперативного альянсу. 2) Організація міжнародних торговельних відносин. 3) Кооперативне виробництво. 4) Кооперативна банківська справа. 5) Споживча і сільськогосподарська кооперація.

Делегати конгресу обговорили проект Статуту МКА, що викликав великі суперечки. У 12 статтях Статуту йшлося не лише про організаційні основи МКА, а й про те, що Союз не займається питаннями політики і релігії. Статут не був прийнятий, було вирішено доопрацювати його і винести на додаткове обговорення II конгресу. В якості керівного органу до наступного конгресу призначався тимчасовий Центральний комітет із 15 чоловік. Проект статуту визначав розміри внесків індивідуальних і колективних членів. На початку своєї діяльності Альянс допускав індивідуальне членство біля 200 теоретиків і практиків кооперативного руху. Проте, вже через кілька років індивідуальне членство було ліквідовано, тому, що теоретики відносились до полярно різних, часто ворожих політико-ідеологічних напрямів. Конгреспринняврішення про розміщення штаб-квартири МКА в Лондоні та проведення чергових конгресів один раз на три роки. У рамках МКА було створено Міжнародне комерційне агентство. Конгрес МКА ставив своїм завданням знайти кооператорів різних країн з роботою національних кооперативних організацій, сприяти встановленню ділових відносин між кооперативними організаціями різних країн, пропагувати мету і завдання кооперації. Для здійснення цих завдань було вирішено проводити різні заходи: збирати конференції кооператорів, поширювати кооперативну інформацію, вивчати нові проблеми кооперативного руху, вишукувати можливості спільних кооперативних дій, пропагувати ідеї Альянсу. Утворення МКА, або як його тоді називали “Кооперативного інтернаціоналу”, стало дійсно прогресивним явищем як у суспільному так і в економічному житті того часу.

Почався перехід до співпраці з національного на міжнародний багатосторонній рівень. Взаємовигідна торгівля, матеріальна і моральна підтримка боротьби трудящих, спільні виступи за ухвалення спеціального кооперативного законодавства сприяли зміцненню та розвитку кооперативного руху в усьому світі. Таким

чином, на світовій арені з'явилась міжнародна організація, що об'єднувала близько 2 млн. членів, яку складно було не помітити[5].

Запорукою тривалого існування МКА, що пережив кілька криз і зберіг єдність, стало визнання кооператорами всіх країн засадничість принципів кооперативного руху. Кооперативні принципи реалізуються тільки в системі, у тісній взаємодії один з одним. Порушення хоча б одного з них веде до руйнування всієї конкретної кооперативної структури. За своїм змістом кооперативні принципи поділяються на економічні та соціальні. Основою стійкості кооперативів служать економічні принципи: вільне членство, економічна участь членів у житті організації, автономія та незалежність організацій, турбота про суспільні потреби. Соціальні принципи: добровільність членства, професійна підготовка, відкритість, управління і контроль з боку пайовиків. Вони спрямовані на створення сприятливих умов для реалізації економічних принципів на практиці. Кооперативні принципи були вироблені понад 150 років тому майже одночасно теоретиком Робертом Оуеном і першими практиками кооперації – рочдейльськими піонерами в Англії і декабристами в Росії. Створення МКА означало, що закінчився перший етап розвитку світового кооперативного руху і в кінці XIX століття він вступив у нову фазу [6].

Другий етап розвитку міжнародного кооперативного руху почався в 1896 р. У жовтні 1896 р. у Парижі відбувся II конгрес МКА. На ньому було розглянуто і прийнято статут МКА, що містив формулювання цілей, принципів і методів діяльності альянсу, тобто було закладено юридичну основу міжнародних кооперативних відносин, які в першу чергу базувались на розумінні суті кооперації. В Уебстерському тлумачному словнику англійської мови зазначається, що слово “кооператив” вживається з 1883 р. і означає “організацію або підприємство, що є власністю тих і працює для вигоди тих, хто користується його послугами” [7, с. 288]. Слід додати, що кооператив є специфічним видом підприємства. Його унікальність полягає в орієнтації не на отримання прибутку, що є нормальним для будь-якого підприємства, а на як можна повніше задоволення економічних потреб своїх членів, які одночасно є і його клієнтами, і власниками свого підприємства. По суті, кооперативи – це високоорганізована форма взаємодопомоги. Їх можна розглядати як допоміжні чи обслуговуючі структури у відношенні до тих економічних цілей, які ставлять перед собою члени кооперативу [8, с. 358].

Визначені у статуті цілі МКА, як центру кооперативного руху були наступними: обмін досвідом господарської та організаційної діяльності кооперативів різних країн; вдосконалення кооперативного законодавства; пропаганда кооперативних принципів; організація економічних зв'язків між кооперативами різних країн; створення кооперативної громадської думки; участь робітників і службовців в управлінні прибутками кожної асоціації.

Статут визначав права і обов'язки МКА, які в подальшому стали основою його діяльності: бути всесвітнім представником кооперативних організацій усіх типів, які в своїй практиці дотримуються

принципів Рочдейла; поширювати в усьому світі кооперативні принципи і методи; сприяти розвитку кооперації; підтримувати партнерські відносини між організаціями, що входять до його складу; зберігати інтереси кооперативного руху в усіх його формах; сприяти розвитку дружніх і економічних відносин між кооперативними організаціями всіх видів як в національному, так і в міжнародному масштабі; сприяти зміцненню миру і безпеки.

В основу міжнародних кооперативних принципів були покладені принципи рочдейльських піонерів. У статуті проголошувались принципи політичного і релігійного нейтралітету кооперації. Відповідно до статуту 1896 р. вищим органом МКА був конгрес, що скликався раз на 3–4 роки. На конгресі обирався Центральний комітет (ЦК). Зі свого складу ЦК обирав виконавчий комітет (виконком). Президент МКА входив до складу виконкому. Кожна країна могла направити до ЦК від одного до шести представників у залежності від чисельності і значення для країни кооперативного руху. Встановлена структура не змінювалась до 1996 р. За визначенням відомого німецького спеціаліста у галузі кооперативного права Г. Мюнхнера, кооперативні принципи – це система абстрактних ідей, які кооперативи здобули на власному практичному досвіді і які в минулому довели, що вони є найприйнятнішими керівними установками для бажаючих створити і підтримувати діяльність кооперативних товариств [9, с. 18]. За визначенням іншого вченого, відомого американського дослідника кооперації Д. Бартона, принцип кооперації – це верховне правило керівництва, загальна основа положення істина, всебічний і універсальний порядок, що відображає особливі цілі й унікальність кооперативної форми бізнесу [10, с. 23].

Кооперативні принципи є основою розуміння сутності, організаційної ідентичності, економічного механізму та соціального призначення кооперативної організації, вони віддзеркалюють генезис і еволюцію кооперативної ідеї. Як відомо, до фундаментальних принципів кооперації, що набули міжнародного визнання, належать такі, як відкритість та добровільне членство; демократичний контроль (один член кооперативу – один голос); економічна незалежність кооперативу; розподіл доходів (а також збитків, ризиків тощо) пропорційно до участі у господарській діяльності кооперативу; турбота про освіту учасників кооперації. Хоча кооперативна ідея не є догмою, а кооперативні принципи – постулатами, все-таки існують певні критерії відповідності будь-якого кооперативу (або суб'єкта господарювання) концепції кооперативного підприємства у ринковій економічній системі. До таких критеріїв слід віднести: а) корпоративний характер підприємства, коли, як підкреслив класик теорії кооперації І. Емельянов, кооператив повинен влягати собою агрегативне співтовариство приватних власників; б) призначення кооперативу бути “продовженням” особистого господарства його клієнта-власника, тобто мати обслуговуючий характер; в) неприбуткову природу кооперативного підприємства, яка реалізується за допомогою механізму кооперативних виплат [11, с. 112]. Окрім визначення принципів, кооперативна громада зробила набагато більше в суспільному

контексті – було проголошено основні етичні цінності кооперації: взаємна допомога, демократія, рівність, справедливість і солідарність.

Національні кооперативні товариства всіляко вітали утворення єдиного міжнародного центру. Так Московський союз споживчих товариств прийняв рішення про вступ до МКА на VIII зборах уповноважених 15 березня 1903 р. Був сплачений річний членський внесок у розмірі 3 фунтів стерлінгів і 15 липня 1903 р. виконком МКА ухвалив рішення про прийом останнього до свого складу. Таким чином, попередник Центросоюзу – Московський союз став першою російською споживчої організацією-членом МКА [12].

Наслідком утворенням МКА була інтенсифікація міжнародних зв'язків кооперативів. Вже на III конгресі МКА в 1897 р., голландські кооператори для переходу від епізодичних торгових контактів до постійних зв'язків, запропонували заснувати “кооперативні біржі” із зразками кооперативних товарів різних країн. Французькі кооператори, вважали за необхідне розвивати в кожній країні кооперативні оптові товариства з зовнішньоторговельною функцією. Англійські кооператори, відстоювали ідею міжнародного торгового агентства при МКА. Конгрес прийняв резолюцію з пропозицією до всіх членів МКА – створювати в кожній країні зовнішньоторговельне кооперативне об'єднання для підтримки зв'язків з бюро штаб-квартири МКА в Лондоні.

В Англії зовнішньоторговельне кооперативне об'єднання, що мало торговельні зв'язки з кооперативними об'єднаннями країн Європи, існувало ще з 1896 р. [13]. У той час, в розвитку міжнародної торгівлі були найбільш зацікавлені виробничі кооперативи. Кооперативний збут стимулював кооперативне виробництво і виробничі кооперативи прагнули поліпшити своє положення в конкурентній боротьбі з великим капіталом шляхом усунення посередників на зовнішньому ринку. Одночасно міжнародний кооперативний торговий обмін давав значні переваги споживчим та іншим видам кооперативів, його розширення покращувало перспективи всього кооперативного руху.

Отже, юридичне та політичне оформлення єдиного кооперативного центру сприяло інтенсифікації міжнародних економічних контактів та зростання самоврядування громади, її економічної та соціальної автономії.

Список використаних джерел

1. Machima, P. Report of the national Seminar on Consumes Cooperative Development, New Delhi: International Cooperative Alliance, 1995.
2. Bailey J. The British Cooperative movement / J. Bailey. – L.: Hutchinson University Library, 1955. – 180 p.; Cole G. D. H. A Century of Co-operation / G. Cole. – Oxford: George Allen & Unwin Ltd., 1944. – 442 p.; Бородаєвський С.В. Історія кооперації / С. Бородаєвський. – Прага: Український громадський видавничий фонд, 1925. – 445 с.; Тотомианц В. Історія, теорія і практика потребителської кооперація / В. Тотомианц. – М., 1919. – 280 с.
3. Watkins W.P. International Cooperative Alliance 1895-1970. – London, 1970. – 387p.
4. Hall, F & Watkins, W P, Cooperation: a survey of the history, principles and organization of the cooperative movement in Great Britain and Ireland – London, 1934. – 289p.
5. Watkins W.P. International Cooperative Alliance 1895-1970. – London, 1970. – 387p.

6. Banner, Arnold, British Cooperation: the history, principles, and organization of the British Cooperative movement – London, 1970. – 407p.

7. Лозовой А. Курс кооперации. Очерк истории и теории кооперации. Харьков: Пролетарий, 1929. – 478 с.

8. Webster's Ninth New College Dictionary. – Merriam-Webster Inc. – Springfield, MS, 1985. – 1562, P. 288

9. Мартос Б. Теорія кооперації / Б. Мартос // Українська економічна думка. – К.: Знання, 1998. – С. 355–364.

10. Munkner, Hans-H. 1981. Cooperative Principles and Cooperative Law. 4th Reprint. Institut fur Kooperation in Entwicklungsländern, Marburg/Lahn. , P. 18

11. Barton David G. “1. What is cooperative? 2. Principles”. Cooperatives in Agriculture. Edited by David Cobia. Englewood Cliff, New Jersey: Prentice Hall, 1989. – P. 1–34. , P. 23

12. Emelianoff Ivan V. (Reprinted 1995). Economic Theory of Cooperation: Economic Structure of Cooperative Organizations / Ivan V. Emelianoff. – Davis, CA: University of California, 1948. – 266 p.

13. Коряков И.А. Принципы кооперативного движения, – Чита: Изд-во ЗИП Сиб. ун-та потребкооперации, 1998. – 235 с.

14. Уэбб Б. Кооперативное движение в Великобритании / Б. Уэбб. – Х.: Изд. Всероссийского центрального союза потребительских обществ, 1919. – 127 с.

References

1. Machima, P. Report of the national Seminar on Consumes Cooperative Development, New Delhi: International Cooperative Alliance, 1995.

2. Bailey J. The British Cooperative movement / J. Bailey. – L.: Hutchinson University Library, 1955. – 180 p.; Cole G. D. H. A Century of Co-operation / G. Cole. – Oxford: George Allen & Unwin Ltd., 1944. – 442 p.; Бородаєвський С.В. Історія кооперації / С. Бородаєвський. – Прага: Український громадський видавничий фонд, 1925. – 445 с.; Тотомианц В. Історія, теорія і практика потребителської кооперація / В. Тотомианц. – М., 1919. – 280 с.

3. Watkins W.P. International Cooperative Alliance 1895-1970. – London, 1970. – 387p.

4. Hall, F & Watkins, W P, Cooperation: a survey of the history, principles and organization of the cooperative movement in Great Britain and Ireland – London, 1934. – 289p.

5. Watkins W.P. International Cooperative Alliance 1895-1970. – London, 1970. – 387p.

6. Banner, Arnold, British Cooperation: the history, principles, and organization of the British Cooperative movement – London, 1970. – 407p.

7. Лозовой А. Курс кооперации. Очерк истории и теории кооперации. Харьков: Пролетарий, 1929. – 478 с.

8. Webster's Ninth New College Dictionary. – Merriam-Webster Inc. – Springfield, MS, 1985. – 1562, P. 288

9. Мартос Б. Теорія кооперації / Б. Мартос // Українська економічна думка. – К.: Знання, 1998. – С. 355–364.

10. Munkner, Hans-H. 1981. Cooperative Principles and Cooperative Law. 4th Reprint. Institut fur Kooperation in Entwicklungsländern, Marburg/Lahn. , P. 18

11. Barton David G. “1. What is cooperative? 2. Principles”. Cooperatives in Agriculture. Edited by David Cobia. Englewood Cliff, New Jersey: Prentice Hall, 1989. – P. 1–34. , P. 23

12. Emelianoff Ivan V. (Reprinted 1995). Economic Theory of Cooperation: Economic Structure of Cooperative Organizations / Ivan V. Emelianoff. – Davis, CA: University of California, 1948. – 266 p.

13. Коряков И.А. Принципы кооперативного движения. – Чита: Изд-во ЗИП Сиб. ун-та потребкооперации, 1998. – 235 с.

14. Уэбб Б. Кооперативное движение в Великобритании / Б. Уэбб. – Х.: Изд. Всероссийского центрального союза потребительских обществ, 1919. – 127 с.

Zemzulina N. I., doctor of historical sciences, professor of department of world history of Institute of history and philosophy, Tcherkasy national university, the name of Bogdana of Khmelnytsky (Ukraine, Tcherkasy), aklatan_z@mail.ru

International cooperative collaboration: constituent, judicial and economic principles

This article deals with fundamental principles of international cooperative movement that began to expand actively in Europe since the mid-19th century. The process of its transformation into efficient economic and social structure is described as well as relations with other international organizations and particular propositions that resulted from their cooperation are discovered. National peculiarities of cooperation, motivational factors that defined it and goals that it persuaded are

highlighted. The role of society in the process of economic self-organization, its legal status and intensification of political parties in pursuit of electoral potential of cooperation are identified. The role of production cooperatives in the set-up of international cooperative movement is stated alongside with its interest in consolidation of national cooperative union in order to compete with monopolies.

Keywords: ICA, production cooperation, international relations, economic rights, "corporate exchanges"

Землюлина Н. И., доктор исторических наук, профессор кафедры всемирной истории Института истории и философии, Черкасский национальный университет, им. Богдана Хмельницкого (Украина, Черкассы), aklatan_z@mail.ru

Международное кооперативное сотрудничество: истоки, юридические и экономические принципы

В статье изложены основные принципы международного кооперативного движения, которое начало активно формироваться в Европе с середины XIX в. Показан процесс превращения его в действенную экономическую и социальную структуру, прослежены взаимосвязь с другими международными организациями, отмечены конкретные предложения выходящие из их сотрудничества. Указано на национальные особенности кооперации, мотивационные факторы которые определяли ее развитие и цели, которые она должна реализовать. Определена роль общины в процессе экономической самоорганизации, ее правовой статус, экономические и социальные приоритеты.

Ключевые слова: МКА, производственная кооперация, международные контакты, экономические права, "кооперативные биржи".

* * *

УДК 355.01(477+(470+571))"2014"

Потапенко Я. О.

доктор історичних наук, доцент кафедри історії і культури України, ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" (Україна, Переяслав-Хмельницький)

ПРИЧИНИ Й ХАРАКТЕР П'ЯТОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ 2014—? РР.)

На підставі комплексного історико-політологічного підходу, поєданого з гносеологічними практиками екзистенційно-антропологічної традиції, здійснено спробу виділити, осмислити та нарративно відтворити головні причини, базові характеристики та ключові сенси драматичних подій 2014 року на Донбасі. Автор намагається проартикулювати та запровадити до вітчизняного соціокультурного дискурсу власне розуміння особливостей нинішньої російсько-української війни, яку трактує в якості невідворотного етапу національно-визвольного руху.

Ключові слова: російсько-українська війна 2014 року, національно-визвольний рух, російсько-терористичні загарбники, Донбас, збройна агресія проти України.

Сьогодні вже для всіх мислячих людей, схоже, очевидно: масмо повноцінну військово-терористичну загрозу в центрі Європи. "Або імперія Зла буде знищена – або світ отримає Третю світову війну", – так охарактеризував Роман Безсмертний перспективи найближчого майбутнього. Андрій Парубій міркує у схожому ключі, доводячи, що події на Донбасі – це не просто війна РФ проти України, це "глобальна війна ядерної держави на чолі з терористом № 1 у світі проти світової системи безпеки. Просто Україна... веде бої на передовій" [18]. Завжди стримана Хіларі Клінтон різко заявила з приводу збитого Боїнга 777 малайзійських авіаліній: "Путін зайшов занадто далеко!". Багато міжнародних оглядачів стверджують, що вже можна говорити про нову Холодну війну. Україна веде повномасштабну війну зі світовим агресором, котрий діє відверто терористичними методами. За даними українського Генштабу, в боях за Донецьке лєтєвище тільки в перші дні грудня загинуло близько 200 російських військових-представників елітних спецпідрозділів, близько 300 отримали поранення – за

подібних обставин і далі говорити на офіційному рівні про т.зв. "антитерористичну операцію" виглядає блюзнірством, насмішкою або когнітивним дисонансом, на який страждають речники офіційної версії.

Наприкінці липня 2014 року Денис Казанський опублікував на сторінках "Українського тижня" статтю з промовистою назвою "П'ята війна", втім не вказавши, які саме події слід кваліфікувати в якості чотирьох попередніх російсько-українських воєн [10]. На нашу думку (хід якої, зізнаюся відверто, "запрограмувало" формулювання вищезгаданого автора), попередні війни можна вказати в наступній послідовності: 1) конфлікт гетьмана Івана Виговського з Московським царством, апогеєм якого стала Конотопська битва 1659 року; 2) збройний виступ козаків під проводом гетьмана Івана Мазепи проти деспотичної влади Петра; 3) національно-визвольні змагання 1917–1920-х років, продовжені збройним опором насильницькій колективізації у 1930-му році; 4) війна ОУН та створеної нею УПА проти російсько-більшовицької окупації України в 1940-х роках.

Я, звичайно, розумію всю суб'єктивність задекларованого підходу, проте вважаю цю обставину не вадою, а навпаки, перевагою. Базовим методологічним підґрунтям статті є теза, висловлена Норманом Дейвісом у 1995 році: "Добрі історики повинні признаватися у своїй обмеженості. Найгіршими істориками є ті, що уявляють себе вільними від будь-яких упереджень" [7, с. 27]. Методологічний інструментарій, обраний мною для дослідження, центрований довкола когнітивної стратегії постмодерністської парадигми історичного пізнання, в руслі якої особливої ваги набувають художньо-естетичні моделі мислення, гносеологічні практики екзистенційно-антропологічної традиції, креативна суб'єктивність вченого і його "автономність" від усталених шаблонів, а також постульований Френком Анкерсмітом заклик залучати до процесу пізнання "всю особистість вченого". В цьому контексті особисті переживання, факти біографії дослідника мисляться в якості "найважливішого спорядження" історика, як і його ставлення до свого часу, внутрішні почуття, емоції, душевні порухи. Найбільш адекватним типом нарації для осмислення задекларованої проблеми вважаю публіцистичний стиль, поєднаний з інтердисциплінарним історико-політологічним підходом. Додатковим аргументом на користь вибору саме цього стилю є та обставина, що, фактично, всі праці, з темою пов'язані, виконані саме в публіцистичному ключі.

Задекларована проблема частково розглядалася в роботах соціального філософа Сергія Дацюка, військового експерта Олексія Арестовича, статтях Богдана Буткевича, Дениса Казанського, Ярослава Тинченка, Володимира Горбача, Юрія Макарова, Ігоря Лосєва проте, здебільшого, фрагментарно або у зв'язку з ситуативним політичним контекстом. Першою спробою ґрунтовного дослідження можна вважати публікацію Володимира Василенка, видану в жовтні цього року [5]. Головну увагу автор зосередив на наступних положеннях: збройна агресія РФ є особливо небезпечним і тяжким міжнародним злочином, котрий не лише порушує фундаментальні суверенні права